

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2023
1/5/1

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

I.U.MADJIDOV – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Y.S.ERGASHOV – f-m.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Baliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Shirinova R.X. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **Z.A.PARDAYEV**

TOSHKENT – 2023

MUNDARIJA

Tarix

Abdullayev U. Gurganch aholisi mo'g'ullarga qarshi mudofaasi yozma manbalarda yoritilish sahifasi.....	4
Boboqulov O. Afrika qitاسidagi davlatlarning mustaqillikka erishish jarayonlarida O'zbekiston bilan aloqalari (Kongo demokratik respublikasi misolida)	7
Jumaniyozov X. Shanhay hamkorlik tashkiloti va O'zbekiston hamkorligi: tarixiy ildizlari va istiqbollari	10
Qosimov Q. Buxoro amirligi hududida qizil armiya bosqiniga qarshi kurash harakatlari	13
Ne'matov R. Ik o'rta asrlarda Xorazm: boshqaruvchi sulolalar va ularning kelib chiqishiga doir ayrim mulohazalar	16
Ostonov O. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda hunarmandchilik mehnatining rivojlantirilishi	20
Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdullayeva R. Mustaqillik yillarida O'zbekiston va Ozarbayjon respublikalari tashqi siyosatining qiyosiy tahlili	22
Абдуллажонова Ш. Эффективный механизм поведения современных педагогов в спорной ситуации сегодня.....	26
Abdusalomova M. Mualliflik huquqi texnologiyalarini joriy etish uchun pedagogik sharoitlarni takomillashtirish (Pedagogika fani misolida)	30
Акбаева X. Потенциал самостоятельной работы при обучении иностранному языку студентов высших учебных заведений	33
Alimov J. Qo'shma malakaga o'rgatish jarayonida til ixtisosligi bo'lmagan talabalar nutqining lingvistik to'g'riligini ta'minlashning samarali usullari	36
Ametov A. O'zbekistonda inson huquqlarini ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy mexanizmlari	39
Арипова Ш. Формирование и развитие компетенции самообразования студента в высшем учебном заведении	41
Atakulov M. Ijtimoiy muhit barqarorligini ta'minlashda sog'lom turmush tarzining ahamiyati	45
Baujanov T. Tarbiyachi-pedagoglar faoliyatini samarali tashkil etish muammolariga tarixiy-ilmiy yondashuv.....	48
Baratov D. Bo'lajak muhandislarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentligini rivojlantirish texnologiyasini didaktik loyihalash	51
Bozorova M. Ta'lim mazmunida xalq pedagogikasi manbalaridan foydalanish imkoniyatlari	55
Vaxobov D. Jismoniy imkoniyatlari cheklangan yoshlar uchun sport va jismoniy faollikning ahamiyati	58
Gaipova M. Yog'och o'yimakorlik san'ati rivojining ilmiy-nazariy o'rganilishi	61
Gafarov I. AQSH tashqi siyosatining konstruktivist jihatlari	64
G'oyibnazarova S. Neyro-lingvistik dasturlash orqali gender tengligida ayolar uchun psixologik yordam	67
Djurayev L. Yoshlarning iqtisodiy tafakkurida tadbirkorlik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	70
Karimova S. Mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashda ommaviy axborot vositalarining o'rni	73
Kuralov Y. Bo'lajak informatika o'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirish	76
Kurbaniyozov Sh., Haqberdiyev B. Nazariya va amaliyot integratsiyasida an'anaviy va 4+2 amaliyotlari solishtiruvlari va takliflar	79
Qosimova Y., Yusupova M. Fransuz tilini o'rganishdagi qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish usullari	83
Qurbonova N., Botirova H. Bir va ikki partsellyatdan iborat gaplar tahlili.....	86
Matyakubova G. Nasriddin Tusiyning hayotiy, ijodiy va pedagogik qarashlarining shakllanishidagi tarixiy shart-sharoitlar	89
Mirxodjaeva D. Innovatsion muhandis faoliyatida o'quv maqsadlarini aniqlashning dolzarbligi	92
Mislidinov B. Fizika ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash metodikasi	95
Muzaffarova L., Fayziyev M., Karamatov B. Matematika o'qitishda didaktikaning tamoyillari	99
Mo'minov F. Blokli-modul asosida yosh futbolchilar mashg'ulot jarayonlarini rejalashtirish.....	103
Mustayeva G., Abdurashidova N. Bugungi kunda ingliz tilini o'qitishning zamonaviy metodologiyasining afzalligi	107
Mustafoeva I. Kasbiy kompetentlik muammosini o'rganishning ilmiy - amaliy tajribasi.....	110
Muxammadiyeva K. O'smirlar davri yoshdagi bolalar ruhiyati psixogiyenasi.....	113
Nazarov N. O'zbekistonda futbol taraqqiyotining ijtimoiy-falsafiy tahlili	117
Nazirov O. Maktabgacha va maktab ta'lim tizimida jismoniy tarbiyaning uzviyligini ta'minlashning metodik xususiyatlari	121
Nekboyev X., Siradjev S. Talabalarga raqamli ta'lim muhitida axborotlarni modellashtirishda dasturiy paketlardan foydalanish metodlari	125
Nig'matova Sh. Konsultatsiya jarayonida o'zini-o'zi anglash sifat ko'rsatgichlarini belgilashning amaliy psixologik faoliyat tizimidagi o'rni	128
Nishanbayeva N. Ethical issues in the formation of public administration and election institute of eastern countries	131
Nurmatova G., Teshayeva M. Korpusda kollokatsiyalar va terminologik kolloktsiyalarning diskursiv tadqiqi borasida	134
Okyulov X. O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda o'rta ijtimoiy qatlamning roli: xalqaro tajriba va milliy rivojlanish	137
Otaxanova N. Tarixiy shaxslar obrazini yaratish orqali yoshlarni milliy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash	140
Ravshanov G. Development of strength training in physical education of students aged 17-18.....	144
Разуваева И., Халикова Л. Развитии киберспорта в образовательном процессе для студенческой молодежи (ТУИТ).....	148
Rakhmonova D. Model of the development of bilingualism in children through play activities	151
Raxmanova M. Pedagogik ta'lim jarayonida talabalarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish funksiyalari.....	153
Raxmonov I. Bo'lajak o'qituvchilarda hayot faoliyati xavfsizligi ko'nikmalarini rivojlantirishning yangi bosqichi.....	157
Rizayeva L. Ta'lim va fan sohasini rivojlantirish yangi bosqichga ko'tarilishi	160
Saidova F. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyatini shakllantirishda "Steam" zamonaviy yondashuvi	164
Salahidinova X. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy san'at motivlari rivojlanishining psixologik xususiyatlari	167
Salomova R. Zamonaviy ta'lim shakllarining klasterli muhitini tashkillashtirish asosida informatika fanini o'qitish metodikasi	170

UDK:378:004:371.693.2

Yuldash KURALOV,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti katta o'qituvchisi
E-mail: y.kuralov@cspi.uz

Geologiya fanlari universiteti dotsenti, t.f.n N.V.Juraeva taqrizi asosida

BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Аннотация

Mazkur maqolada kompetensiya tushunchasining mazmun-mohiyati ochib berilgan. Ta'lim oluvchilarda kasbiy kompetentlikni pedagogik jihatdan rivojlantirish yo'llari ko'rsatilgan. Bo'lajak o'qituvchilar uchun egallanishi mumkin bo'lgan pedagogik kompetentlikning rivojlanish darajasini aniqlaydigan kompetensiyalar majmuasi mazmuni yoritilgan.

Kalit so'zlar: Kompetentlik, kasbiy kompetentlik, shaxsiy tajriba, texnologiyalar, amaliy faoliyat, rivojlantirish.

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИТ

Аннотация

В данной статье раскрывается сущность понятия компетентности. Показаны пути педагогического развития профессиональной компетентности обучающихся. Выделено содержание комплекса компетенций, определяющего уровень развития педагогической компетентности, которую могут приобрести будущие учителя.

Ключевые слова: Компетентность, профессиональная компетентность, личный опыт, технологии, практическая деятельность, развитие.

PROFESSIONAL COMPETENCE DEVELOPMENT OF FUTURE IT TEACHERS

Annotation

This article explains the essence of the concept of competence. ways of pedagogical development of professional competence in students are shown. It describes the content of a set of competencies that determine the level of development of pedagogical competence that can be acquired for future teachers.

Key words: Competence, professional competence, personal experience, technology, practical activity, development.

Kirish. Yurtimizda faol, intiluvchan, iqtidorli va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, zamonaviy bilim hamda kasblarni chuqur egallagan – bugungi va ertangi kunimizning hal qiluvchi kuchi bo'lgan yoshlarni voyaga yetkazish uchun barcha shart-sharoit va imkoniyatlar yaratilgan. Bugungi kunda fan va texnika rivoji ta'lim va uning natijalariga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirishni talab etmoqda. Shunga asosan, yangi avlod standartlarini yaratish pedagoglarning oldiga muhim vazifa qilib qo'yilmoqda. Hozirgi vaqtgacha yaratilgan davlat ta'lim standartlari tizimli-faoliyatli yondashuvga asoslangan, ya'ni ta'lim maskanlarining maqsadini bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish tarzida aniqlashtirishdan iborat edi. Shu bois yangi davlat ta'lim standartlarini o'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan kompetent-faoliyatli yondashuvga asoslanishdan kelib chiqqan holda belgilash talab etilmoqda. Chunki oliy ta'limda tashkil etilayotgan o'quv-tarbiya jarayonining mohiyati tinglovchilarning ehtiyojlari va qobiliyatlarini rivojlantirish emas, balki bilimlarni axborot-verbal tarzda yetkazish, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat bo'lib qolmoqda.

Bunday reproduktiv tarzda o'zlashtirilgan ma'lumotlar tinglovchining amaliy faoliyat tajribasini rivojlantirishga yetarlicha imkon bermaydi. Oqibatda, talabalar juda ko'p axborotni behuda jamg'arilishi, ta'limning samarasi past ekani va uning real voqelikka mos kelmasligi kabi tafovutlar ko'zga tashlanmoqda. Aniqrog'i, o'quvchi real hayotdan uzoqlashib qolganidek, uning oldiga faqat ilgariidan to'plangan axborotlariga o'zlashtirish maqsadi qo'yilganidek tuyuladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yuqoridagi dolzarb muammolarni bartaraf etish maqsadida, ta'lim jarayonlarini

turli yangicha yondashuvlar asosida tashkil qilish maqsadga muvofiq sanaladi. Muxtaram prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev "Yoshlarimiz mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [1], degan fikrlari ham mustaqil O'zbekistonimiz yoshlarini erkin fikrlashni tarkib toptirishga qaratilayotgani ham e'tibordan holi emas. Shunday ekan biz o'qituvchilar hozirgi yangi davr talabi asosida darslarni tashkizamonaviy yondashuvlar asosida tashkil qilishimiz oldimizdagi yuksak vazifalardan biridir.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu muammoli vaziyatdan chiqishning yagona yo'li - oliy ta'limda yangicha, ya'ni kompetent yondashuvni joriy etishdir. Kompetent yondashuv talabdan bilim va ko'nikmalarni alohida-alohida emas, balki yaxlitlikda egallashni talab etadi. Mazkur talab bilan bog'liqlikda, o'z navbatida, o'qitish metodlarini tanlash tizimi ham o'zgarishga uchraydi. O'qitish metodlarini tanlash va amaliyotda qo'llash ta'lim jarayonida qo'yiladigan talablarga muvofiq keladigan kompetensiya va funksiyalarni takomillashtirishni talab etadi.

Kompetent yondashuv oliy ta'limni modernizatsiyalash nuqtayi nazaridan yangi pedagogik voqelik hisoblanadi. Mazkur yondashuv doirasida amaliy faoliyat tajribasi, kompetensiya va kompetentlikni didaktik birliklar sifatida ko'rib chiqish hamda ta'limning an'anaviy uch elementi (triada) - "bilim - ko'nikma - malaka"ni oltita birlik (sektet) - "bilim - ko'nikma - malaka - amaliy faoliyat tajribasi - kompetensiya- kompetentlik" tarzida tahlil qilish talab etiladi. Dastlab "kompetensiya" tushunchasining

mohiyatini aniqlashtirib olish zarur. Kompetensiya (lotincha so'z bo'lib, erishaman, to'g'ri kelaman ma'nolarini bildiradi) - subyektning maqsadni qo'yish hamda unga erishish uchun tashqi va ichki zaxiralarni samarali amalga oshirishga tayyorgarligi, boshqacha qilib aytganda, bu subyektning muayyan faoliyat obyektini bilan bog'liq muammolarni muvaffaqiyatli hal etishga doir shaxsiy qobiliyatidir. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, "kompetensiya" tushunchasiga berilgan aksariyat ta'riflar kasbiy ta'lim, kasbiy faoliyat bilan bog'liqlikda bayon etilgan. Biroq umumiy o'rta ta'lim bilan bog'liqlikda mazkur tushuncha innovatsiya tavsifiga ega bo'lganligi sababli, uning mohiyatini aniqlashtirishga alohida ehtiyoj mavjud.

Kompetensiya - lotincha «Competentia» so'z bo'lib, o'zbek tilidagi lug'aviy ma'nosi «inson yaxshi biladigan», «tajribaga ega bo'lgan» kabi ma'nolarni bildiradi.

Kompetentlik - biron bir ishni samarali qila olish qobiliyati, ishni bajarishda talablarni qondira olish qobiliyati, aniq ishchi funksiyalarni bajarishda talablarni qondira olish qobiliyati [2]. Kasbiy kompetentlik - mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishidir [2].

L.M.Mitina pedagogik kompetentlik - deganda predmet haqidagi bilimlar, o'qitish metodikasi va didaktikasi, pedagogik muloqot ko'nikma va malakasi, shuningdek o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini takomillashtirish, o'z-o'zini amalga oshirish usullari va vositalarining uyg'un birlashishini tushungan [3].

U pedagogik kompetentlik tuzilmasida quyidagi uchta tashkil etuvchini ajratgan: faoliyatli, kommunikativ va shaxsiy. L.M.Mitina tomonidan taklif etilgan pedagogik kompetentlikni tuzilmashtirishdan kelib chiqqan holda, biz, bo'lajak mutaxassislar uchun egallanish darajasi pedagogik kompetentlikning rivojlanish darajasini aniqlaydigan quyidagi kompetensiyalar majmuasi yetarli va zarur deb hisoblaymiz:

- Faoliyatli yoki maxsus kompetensiya (bilim, ko'nikma, malaka va pedagogik faoliyatni amalga oshirishning individual usullari);

- Shaxsiy yoki kasbiy kompetensiya (kasbiy o'z-o'zini takomillashtirish va o'zo'zini amalga oshirishga oid bilim, ko'nikma va malakalar);

- Kommunikativ kompetensiya (pedagogik faoliyatni ijodiy amalga oshirishga oid bilim, ko'nikma va malaka).

Professionallik va kompetentlik tushunchalari umumiy xususiyatlarga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, har doim ham belgilangan talablar va standartlarga to'liq mos keladigan odamlar chinakam professional bo'lavermaydi, sabab, ba'zilar bilimlarni amalda qanday qo'llashni bilishmaydi, demak, bunday pedagogik faoliyat samarasiz bo'lib qolaveradi.

Kasbiy pedagogik kompetensiyalarni alohida turlarga ajratish maqsadga muvofiqdir:

- Maxsus pedagogik kompetensiya;

- Pedagogik faoliyatni zarur darajada amalga oshirish uchun yetarli ma'lumotga ega bo'lish. Bundan tashqari, pedagogning o'z kasbiy darajasini munosib baholay olishi va mutaxassis sifatida o'z rivojlanishini belgilash qobiliyati ushbu turga bog'liq;

- Ijtimoiy pedagogik kompetensiya;

- Ijtimoiy vakolat darajasi pedagogning hamkasblari bilan munosabatlarni samarali qurishi, birgalikdagi harakatlarni rejalashtirish qobiliyatini belgilaydi. Samarali aloqa ko'nikmalari, pedagogik madaniyat va ish natijalari uchun javobgarlik; - bularning barchasi ijtimoiy pedagogik kompetensiya tushunchasiga kiritilgan; - shaxsiy pedagogik kompetensiya; - bu pedagogik ishni oqilona tashkil etish qobiliyati bo'lib, vaqtni boshqarish, shaxsiy o'sishga intilish uning asosiy tarkibiy qismlaridir[4].

Shaxsiy pedagogik kompetensiyaning yuqori darajasi ega bo'lgan ishchilar charchashga kamroq moyil, vaqt bosimida ishlashga qodir.

Kasbiy kompetentlikning tarkibiga kasbiy faoliyatdagi kompetentlik, kasbiy muloqotdagi kompetentlik, mutaxassisning o'z kasbini nomoyon eta olishdagi kompetentligini kiritish mumkin.

Kompetentlik nima ekanligini tushungandan so'ng, uning darajalarini aniqlash qiyinchilik tug'dirmaydi. Kompetentlik modelini yaratish bo'yicha quyidagi algoritmni taklif etishimiz mumkin:

1-bosqich lavozim yo'riknomasini ishlab chiqish. Ushbu bosqichda lavozim uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar turlarini aniq ko'rsatish muhimdir.

2-bosqich tekshirish sur'atini aniqlash. Bu ta'lim muassasasining o'ziga xos xususiyatlariga va kadrlar almashinuviga bog'liq.

3-bosqich har bir o'rin uchun taqqoslash asosida sinov yoki imtihonni o'tkazish tartibini tasdiqlash.

4-bosqich sinov yoki imtihondan o'tish.

5-bosqich ma'lumotlarni tahlil qilish va ularni tizimga keltirish.

6-bosqich baholash natijalari to'g'risida qaror qabul qilish: qo'shimcha o'qishga yuborish, boshqa lavozimga o'tish, ishdan bo'shatish.

7-bosqich hisobot davrida ta'lim muassasasining vakolati va ishini baholash samaradorligini yakuniy tahlilini qilish.

8-bosqich xavf-xatar va to'siqlar bo'yicha ish namunasini to'liq ishlab chiqish.

A.A. Derkach tomonidan kasbiy muloqotdagi kompetentlikning

- kommunikativlik yoki muloqotchanlik kompetentligi (kasbdoshlar bilan muloqot qila olish qobiliyati),

- ijtimoiy-perseptiv kompetentlik (boshqa kishilarni idrok qilish va baholay olish qobiliyati), differensial va psixologik kompetentlik (insonlar o'rtasidagi individual psixologik tafovutlarni farqlay olish),

- diagnostik kompetentlik (boshqa kishilarga xos bo'lgan xususiyatlarni o'rganish qobiliyati),

- axloqiy kompetentlik (shu kasb taqozo etadigan odob-axloq normalariga rioya qilish),

- empatik kompetentlik (jamo'a a'zolariga hamdard bo'la olish, ularni to'g'ri tushunish va boshqa tarkibiy qismlari ajaratib ko'rsatilgan).

Mutaxassisning ijtimoiy-perseptiv kompetentligi xususiyatlarining tuzilishi:

- boshqa kishilarni idrok qilish, tushunish va baholashning aniqliligi;

- ijtimoiy sub'yektlar bilan tizimli munosabat o'rnatish olish qobiliyatining mavjudligi;

- idrok qilinayotgan shax sning xulq-atvori va xususiyatlarini fikran adekvat tarzda modellashtira olish;

- shaxslararo baholash jarayonida turli mezonlardan foydalana olish va boshqalar.

Bo'lajak mutaxassislarda kasbiy kompetentlikni shakllantirish uchun avvalo kuzatuvchanlik xususiyatining rivojlanishiga, ya'ni perseptiv, kognitiv, refleksiv, empativ, motivatsion va prognostik jihatlarining taraqqiy etishiga e'tibor qaratish lozim. Pedagogik faoliyat va muloqot jarayonida ijtimoiy-perseptiv kompetentlikka ega bo'lib borish uchun mutaxassis o'zida insonparvarlik, ijtimoiy-refleksiv, bilim hamda ko'nikmalar, ijobiy kasbiy "Men"- siy mosi, ba'zi shaxsga xos sifatlar (intellekt, iroda, empatiya, kuzatuvchanlik, mehribonlik, hissiy bag'rikenglik va boshqalar)ni shakllantirishga oid mashg'ulotlar bilan shug'ullinishi maqsadga muvofiqdir[5].

Tahlil va natijalar. Pedagogik-psixologik trening-seminar, ish o'yini, mahorat darsi va turli amaliy

mashg'ulotlarga jalb qilish, malakaviy amaliyotning rolini oshirish, har bir talabaga o'zining pedagogik faoliyatga xos imkoniyatlari va mahoratini namoyon etishi mumkin bo'lgan qulay sharoitlarni yaratib berish orqali unda ijtimoiy-perseptiv kompetentlikni shakllantirish mumkin. Buning uchun nafaqat shu sohaga oid bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishi, balki insonlar bilan muloqot o'rnatish texnikasini egallash, motivatsion sohani rivojlantirish, psixologik bilimdonligini oshirib borish, kasbiy faoliyatga psixologik jihatdan tayyorgarlik ko'rib borish lozim

Kompetentlikni namoyish qilishga tayyorgarlik darajasini quyidagi mezonlar bo'yicha aniqlash mumkin: o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini namoyon etish g'oyasi, kasbiy yo'l tanlash, turmush qurish, farzandli bo'lishga nisbatan qaror qabul qila olishga tayyorgarlik, o'z hayotiga javob berishga tayyorlik, hayot yo'lini mustaqil tanlash, kasb sohasida ko'nikishlar hosil qilishga tayyorlik va boshqalar.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytish lozimki shaxsga ta'lim va tarbiya berishda nafaqat ta'lim oluvchiga

ta'limning yo'naltirilishi, balki o'qituvchining pedagogik faoliyatga psixologik tayyorligi muhimdir. Bunday hollarda o'qituvchining kasbiy kompetentlik darajasiga alohida e'tibor qarashni talab etadi. Ta'lim tizimida kompetentli yondoshuv ta'lim islohatlarining konseptual asoslari sifatida qabul qilinishi, ta'lim tizimiga kompetentli yondoshuvning joriy etilishi ta'lim maqsadi, mazmuni, o'qitish shakli, o'qitish usullari, pedagogik va axborot texnologiyalari, nazorat usullarini hamda ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi rolida jiddiy o'zgarishlarni amalga oshirishni talab etadi. O'qituvchining kasbiy kompetentligini tarkib toptirish uchun pedagogik oliy ta'limda tub o'zgarishlarni amalga oshirish kerak. Oliy ta'lim Davlat ta'lim standarti, o'quv dasturi va darsliklarni takomillashtirish yo'nalishida muayyan ishlar olib borilayotgan bir paytda, mavjud an'anaviy mazmundan voz kechish qiyin kechsa-da, ta'lim mazmunini yanada aniqlashtirish lozim bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. Абдуллаева У.Т. (2022). Умумий ўрта та'лим мактабларида қардош халқлар адабиётини қиёсий ўқитишнинг илмий - назарий асослари. *Globalashuv davrida tilshunoslik*, 1(5), 272-274.
2. Абдуллаева У.Т. (2021). Туысқан халықтар әдебиетін оқыту. Современный образовательный потенциал и достижения, 1(3), 9-11.
3. Абдуллаева У.Т. (2021). Мектеп оқушыларына еліктеу сөздер туралы түсінік тақырыбын өтуде резюме технологиясын қолдану. Кластер педагогического образования проблемы и решения, 1(2), 1181-1183.
4. Kuralov Y.A., (2021). Elektron ta'lim texnologiyasi. *Academic research in educational sciences*, 2(3), 787-790.
5. Kuralov Y.A., (2022). Oliy talim muassasalarida oqitish texnologiyalarini innovatsion klaster usuli yordamida takomillashtirish. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 679-685.